

AKADEMIE VÝTVARNÝCH UMĚNÍ V PRAZE

DOKTORSKÉ STUDIUM

Studijní program: Výtvarná umění
Studijní obor: Kresba

LIMITY PŘEDSTAVIVOSTI BRÁNA ZKUŠENOSTI

Funkční plastika jako nástroj rozšiřování komfortní zóny
(disertační práce)

doktorand: MgA. Matěj Hájek
školitel: doc. MgA. Matěj Smetana, Ph.D.
oponent: Mgr. Richard Vodička

Dětská hřiště – sonda do naší společnosti oponentský posudek

Disertační práce Matěje Hájka představuje komplexně pojatý projekt uměleckého výzkumu (*artistic research, zde výzkum skrze umění*), v němž autor zkoumá dětská hřiště jako specifický průsečík sochařství, herního prostředí, pedagogiky a systému bezpečnostních norem. Na několika rovinách zde rozvíjí ústřední tezi, že stav dětských hřišť odráží stav společnosti i místní komunity.

Cílem disertace bylo historicky a teoreticky zarámovat fenomén dětských hřišť a funkčních plastik a také kriticky reflektovat současnou podobu normovaných herních prvků i poněkud alibistické vztahy mezi uživatelem, provozovatelem a specializovaným certifikátorem. Na tomto základě Hájek formuluje pojem funkční plastika jako nástroj rozšiřování komfortní zóny a navrhuje model EXPLODER, který umožňuje prakticky testovat limity bezpečnostních norem i limity naší imaginace. Práci vnímám jako aktuální a pro obor výtvarného umění mimořádně podnětnou, neboť skrze téma hřiště otevírá obecnější otázky podoby veřejného prostoru, učení a svobodné hry.

Text je koncipován jako kombinace osobního eseje, historického přehledu a metodického manuálu. Úvodní kapitola „Vosková jablíčka“ přesvědčivě líčí autorovu touhu po skutečném zážitku. Nejde o samoučelnou autobiografii, tato část textu slouží k ukotvení tématu v tělesné realitě a v praxi umělce, který ve veřejném prostoru nefiguruje jako pouhý dodavatel objektů, ale jako iniciátor situací a herních zkušeností.

Pokud jde o práci se zdroji, autor prokazuje velmi dobrou orientaci v domácí i zahraniční literatuře napříč disciplínami (umění, architektura, pedagogika, psychologie, neurovědy). Odkazy nejsou jen ilustrativní; Hájek z nich tvořivě vychází, překlápí je do vlastního slovníku a odvážně je testuje na konkrétních případech. Jazyk disertační práce je esejistický, místy výrazně osobní, avšak převážně stylisticky čistý a srozumitelný i pro čtenáře mimo obor. Struktura kapitol je logická a graduje od osobní zkušenosti přes historicko-teoretický rámec k návrhovým strategiím a modelu.

V historicko-teoretické části Hájek srozumitelně a přehledně vymezuje pojmy hra, hřiště a playscape (herní krajina) a ukazuje jejich proměny v čase. Opírá se o Johana Huizingu, pedagogickou literaturu i současné neurovědy, přičemž důsledně rozlišuje mezi hrou jako elementární životní strategií, hrou jako instrumentem (pedagogika, umělecké strategie) a herním prvkem jako konkrétním prostorem, v němž se tyto roviny protínají. Za velmi přínosné považuji připomenutí a aktualizaci tvorby Carla Theodora Sørensen, Egona Møller-Nielsen a zejména Alda van Eycka, jehož koncept hřišť jako městotvorné „páky“ je v práci přesvědčivě propojen se současnou debatou o podobě a tvorbě veřejného prostoru.

Autor se dotýká i problému ideologizace dětských hřišť, když zmiňuje kosmické motivy herních prvků z období socialismu. Rakety a sputniky na hřištích v zemích sféry sovětského vlivu chápe jako účelové využití imaginativního potenciálu hry ve službách dobývání hvězdných zítřků. Zároveň tato připomínka nepřímo otevírá i aktuální nešvar komercializace dětských hřišť, kdy se obdobná instrumentalizace dětské imaginace přesouvá do roviny marketingové komunikace a brandingů.

Důležitou částí práce je analýza bezpečnostních norem a s nimi spojeného řetězce odpovědností. Autor velmi přesně popisuje, jak se v praxi z norem stává nástroj přenosu rizika směrem k certifikátorovi, což vede k již zmíněnému alibistickému nastavení celého systému, který se vědomě snaží eliminovat případné právní dopady provozování hřišť. Oceňuji, že Hájek nepodléhá jednoduché demonizaci norem, naopak je ukazuje jako sofistikovaný proporční řád založený na ergonomii, který ovšem v kombinaci s ekonomickými a provozními tlaky generuje unifikovanou, příliš bezpečnou a ve výsledku málo podnětnou hřiště. Zde je velmi přesvědčivá kapitola o komfortní zóně, kde se dozvídáme, že dlouhodobé setrvání v pohodlí vede k určitému druhu degenerace, tedy k neochotě překračovat vlastní limity, a že herní prvky by proto měly jejich uživatele cíleně, leč přiměřeně, z komfortu vyvádět, nikoli je před každým potenciálním rizikem hermeticky chránit.

Za zmínku stojí i krátká pasáž vysvětlující pojem funkční plastika. Hájek ji chápe jako *gesamtkunstwerk* na pomezí sochařství, architektury, designu a pedagogiky, v němž se hmota plastiky rozšiřuje o tělesnost uživatele. Funkční plastika nemá naplňovat dekorativní funkci, ale představovat aktivní, promyšlený a zároveň otevřený systém, který zapojuje dětskou imaginaci a dbá na fyzický rozvoj. Tento koncept je dále rozvíjen v návrhu modelu EXPLODER, jenž pomocí barevného kódování různých úrovní rizika navrhuje pružnější rámec bezpečnosti, podobný stupnici obtížnosti lyžařských sjezdovek.

Lze říci, že Hájkem zvolené téma hřišť lze chápat jako *pars pro toto* širších společenských souvislostí. Analýzou podoby současných dětských hřišť autor přesvědčivě ukazuje širší společenské trendy – od zjevné hyperprotektivnosti (tedy až nezdravé eliminace rizik, která často vylučuje základní požadavky na hru) až po rezignaci na esteticky kvalitní herní prvky ve veřejném prostoru.

Předkládané disertační práci by jistě prospělo doplnění o aktuální realizaci LOGTREE z letošního Landscape festivalu v Kadani, kde se podle mého názoru zdařile setkala reflektivní rovina (konference, následná diskuse o podobách herní krajiny v našich sídlech) s osazením funkční plastiky v reálném městském prostředí.

Závěrem shrnuji: naše společnost a veřejně přístupná prostranství určitě potřebují hřiště a herní prvky, které budou vším jiným, jen ne autorem zmíněnými voskovými jablíčky bez známek života z ateliéru Paula Cézanna.

Na základě výše uvedeného doporučuji disertační práci Matěje Hájka k obhajobě.

Doplňující otázky k obhajobě:

1. Na konkrétním detailu projektu EXPLODER naznačte, kde vidíte hranici mezi přínosným, podporujícím rizikem a neakceptovatelným nebezpečím.
2. Jak ve svých úvahách a návrzích zohledňujete různé skupiny uživatelů – děti různého věku, děti se specifickými potřebami, rodiče, provozovatele – a jaká slepá místa si v tomto směru uvědomujete nebo jste vysledoval?
3. Jak si představujete ideální spolupráci mezi umělcem, bezpečnostním certifikátorem a zadavatelem/provozovatelem, aby bylo možné realizovat díla, která jsou bezpečná, ale zároveň neomezují imaginaci a zkušenost uživatelů na minimum?

4. Spekulativní otázka: Pro jaké další oblasti a prvky veřejného prostoru (mimo dětská hřiště) by podle vás bylo možné uplatnit vámi vyzkoumané poznatky o vykračování z komfortní zóny, o zvyšování potenciálu učení a o smysluplné tvorbě sdílených míst.

V Uherském Hradišti 22. listopadu 2025

Mgr. Richard Vodička*

* kurátor a garant vzdělávacích aktivit platformy POLE DESIGNU / EGOÉ

* v minulosti přednášející Současné vizuální umění a design a proděkan pro mezinárodní vztahy na Fakultě multimediálních komunikací Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně